

О.Р. Ситенко

ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ СТАНУ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»,
м. Київ, Україна

Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб населення є однією з важливих складових стратегічного планування медичної галузі.

Мета – проаналізувати загальні закономірності стану здоров'я усього населення України за останні п'ять років.

Матеріали та методи. Використано офіційні дані Центру медичної статистики МОЗ України, а також аналітичний і статистичний методи.

Результати. У 2008–2011 рр. спостерігались тенденції до зростання показників поширеності захворювань серед усього населення України, а в 2012 р. цей показник знизився. Рівень первинної захворюваності зменшився і в динаміці за п'ять років, і порівняно з попереднім роком.

Висновки. Зниження рівня первинної захворюваності серед усього населення України за останні п'ять років свідчить про стабілізацію тенденцій зменшення кількості вперше виявлених захворювань, а зростання показників поширеності хвороб – про накопичення хронічної патології.

Ключові слова: поширеність, захворюваність, показники, усе населення України.

Вступ

Розвиток суспільства супроводжується визначенням життєвих цінностей, які є орієнтиром для кожної особи в її діяльності, інтересах, потребах. У спектрі цих цінностей здоров'я посідає найвагоміше місце.

Охорона здоров'я не є виключно соціальною сферою, як інколи вважають. Це система життєзабезпечення, один із найважливіших інститутів безпеки нації, тому що без здорових громадян неможливе не лише успішне функціонування держави, але і її збереження. Тому діяльність медичної галузі має бути пріоритетною серед інших галузей народного господарства, освіти, культури, спорту тощо.

Значущість здоров'я для суспільства в цілому і для кожної людини зокрема потребує активізації питань громадського здоров'я, виховання свідомого ставлення до нього не лише як до особистого надбання, але й як до надбання держави. Оскільки збереження здоров'я є необхідною умовою успішного виконання першочергових вимог економічного та соціального розвитку країни, інформація про захворюваність населення набуває особливого значення. Це тісно пов'язане з визначенням особливостей формування та тенденцій стану здоров'я, необхідних для відповідних заходів, спрямованих на його поліпшення. У спектрі патології,

яка щорічно виявляється, існують певні особливості захворюваності та поширеності хвороб, їх рівня і динаміки.

Збереження капіталу здоров'я як важливої складової людського капіталу є одним із основних факторів, за якими визначається конкурентоздатність держави на міжнародному рівні [2].

Мета Європейської політики ЗДВ-21 полягає в реалізації кожною людиною власного потенціалу здоров'я. Під потенціалом здоров'я розуміють максимально досяжний рівень здоров'я людини. Потенціал здоров'я визначається здатністю піклуватися про власне здоров'я та здоров'я інших, здатністю приймати рішення і контролювати власне життя, а також забезпечувати створення суспільством, членом якого є та чи інша людина, умов, що сприяють досягненню здоров'я всіма його членами. Завдання для досягнення цієї мети такі: зміцнення і охорона здоров'я людей протягом усього життя; зниження рівня поширеності і зменшення страждань, спричинених основними хворобами, травмами та пошкодженнями. Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб серед різних вікових груп населення є однією з важливих складових стратегічного планування медичної галузі [3].

Здоров'я населення є універсальною непересічною цінністю і вирішальним фактором суспільного розвитку, питанням соціальної справедливості та рівності.

Здоров'я становить обов'язкову умову прогресу у всіх сферах життєдіяльності і служить інтегральним показником його успішності. Сучасне переосмислення значущості здоров'я обумовлене усвідомленням його як невід'ємного права і глибоким розумінням існуючих загроз та викликів, зростаючих вимог до якості здоров'я, передумов його забезпечення [1, 5, 7].

Як член Європейського бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я Україна формує державну політику галузі відповідно до міжнародного документу «Політика досягнення здоров'я для всіх у XXI ст.».

Формування нової політики в охороні здоров'я в Європі продиктоване необхідністю відповіді на нові виклики загрози, пов'язані з демографічними, соціально-економічними, екологічними та іншими змінами. Сьогодні існує потреба перегляду механізмів управління національними системами охорони здоров'я в удосконаленні політики охорони здоров'я та структур громадської охорони здоров'я в поліпшенні надання медико-санітарної допомоги [6]. В основах політики «Здоров'я – 2020» запропоновані оптимальні шляхи для вирішення комплексних завдань охорони здоров'я у XXI столітті. У них визначені два головні стратегічні напрями і відповідні їм чотири стратегічні пріоритетні сфери дій [4].

Мета роботи – проаналізувати загальні закономірності стану здоров'я усього населення України за останні п'ять років.

Матеріали та методи

У роботі використано офіційні дані Центру медичної статистики МОЗ України, а також аналітичний і статистичний методи.

Результати дослідження та їх обговорення

Аналіз показників поширеності захворювань серед усього населення України засвідчив, що у 2008–2011 рр. спостерігались тенденції до їх зростання, а у 2012 р. цей

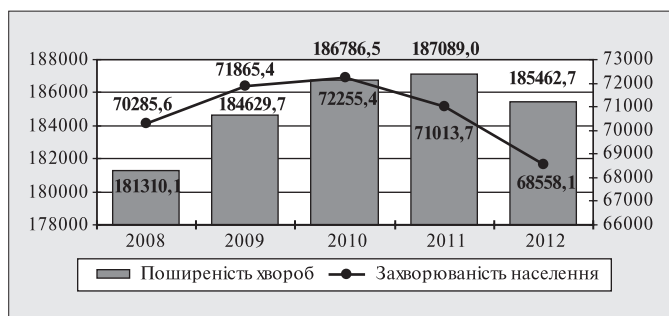

Рис. 1. Динаміка захворюваності та поширеності хвороб серед усього населення України у 2008–2012 рр. (на 100 тис. усього населення)

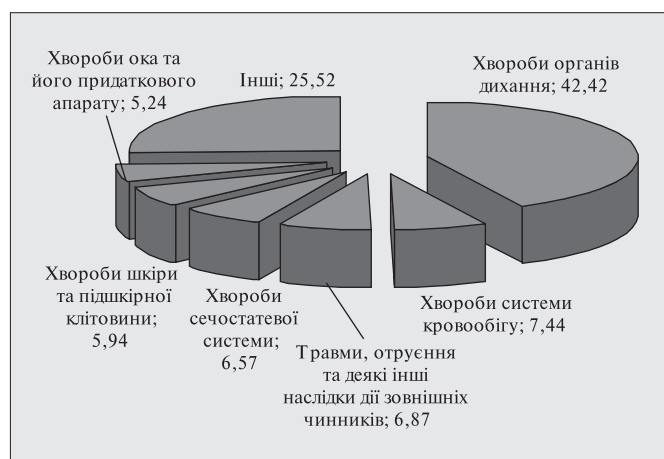

Рис. 2. Структура захворюваності за класами хвороб серед усього населення України у 2012 р. (%)

показник знизився. Рівень первинної захворюваності зменшився і в динаміці за п'ять років, і порівняно з попереднім роком (рис. 1).

Зменшення рівня первинної захворюваності серед усього населення за останні п'ять років з 70 285,6 у 2008 р. до 68 558,1 на 100 тис. населення у 2012 р. (-2,46%), при зниженні її значення порівняно з минулим роком з 71 013,7 до 68 558,1 на 100 тис. населення (-3,46%), вказало на стабілізацію тенденцій зниження кількості вперше виявлених захворювань серед усього населення України.

Показник поширеності захворювань зріс з 181 310,1 у 2008 р. до 187 089,0 на 100 тис. населення у 2012 р. (+2,29%), а порівняно з минулим роком він знизився на 0,87% (185 462,7 на 100 тис. населення), що вказало на накопичення хронічної патології серед усього населення України.

У 2012 р. структуру первинної захворюваності сформували: хвороби органів дихання (42,2%), хвороби системи кровообігу (7,44%), травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (6,87%), хвороби сечостатевої системи (6,57%) й хвороби шкіри та підшкірної клітковини (5,94%), (рис. 2).

За останні п'ять (2008–2012) років при загалом незмінній структурі захворюваності серед усього населення незначно змінилася питома вага основних класів хвороб, що її формують. Так, несуттєво зросла питома вага хвороб органів дихання в загальній структурі первинної захворюваності серед усього населення (з 42,1% у 2008 р. до 42,4% у 2012 р.). Натомість питома вага хвороб системи кровообігу в загальній структурі первинної захворюваності серед усього населення України знизилась з 7,63% до 7,44%; хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини – з 4,83% до 4,64%; травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників – з 6,97% до 6,87% (відповідно у 2008 р. і 2012 р.).

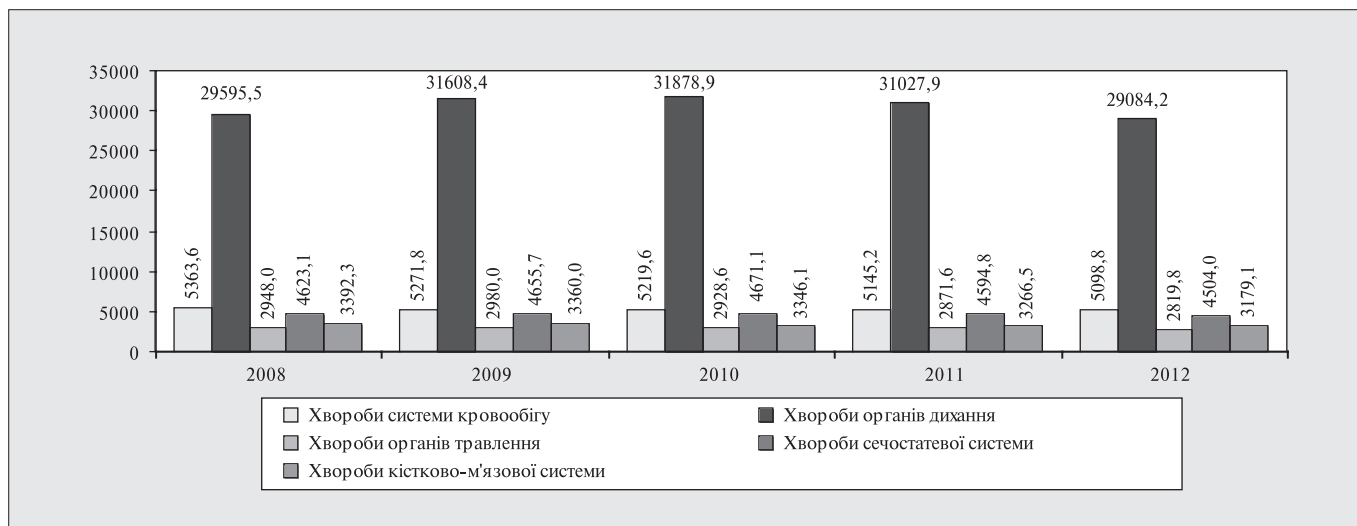

Рис. 3. Динаміка захворюваності за основними класами хвороб серед усього населення у 2008–2012 рр. (на 100 тис. усього населення)

Показники первинної захворюваності серед усього населення за основними класами хвороб у динаміці за останні п'ять років мали різноспрямовані тенденції (табл. 1). За означений період зменшився рівень первинної захворюваності за такими класами: розлади психіки та поведінки (-17,42%), хвороби крові й кровотворних органів та окремих порушень із залученням імунного механізму (-7,73%), хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (-6,28%), хвороби системи кровообігу (-4,94%), хвороби органів травлення (-4,35%), травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (-3,91%), хвороби нервової системи (-2,39%). Порівняно з 2011 р. ці показники зменшились за такими класами: хвороби органів дихання (-6,26%), розлади психіки та поведінки (-4,23%), хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму (-3,49%), хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (-2,68%), хвороби нервової системи (-2,45%), хвороби сечостатевої системи (-1,98%), хвороби органів травлення (-1,8%) тощо.

За основними класами хвороб у динаміці за останні п'ять років рівень первинної захворюваності населення дещо зменшився (рис. 3).

Найвищі рівні захворюваності за підсумками 2012 р. зареєстровано в м. Києві (92 849,9), Івано-Франківській (87 227,3), Львівській (82 450,1), Дніпропетровській (79 978,5), Вінницькій (76 167,2) та Рівненській (74 813,6) областях при середньому по Україні значенні 68 558,1 на 100 тис. усього населення. Найменші рівні поширеності хвороб у 2012 р. виявлено серед населення АР Крим (51 413,2) і Сумської (50 499,6 на 100 тис. всього населення) області.

Основа структури поширеності традиційно формувалася за рахунок хвороб системи кровообігу (31,5%), хвороб органів дихання (19,2%), хвороб органів трав-

лення (9,7%), хвороб сечостатевої системи (5,4%), хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини (5,37%), хвороб ока та його придаткового апарату (4,98%), травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників (2,69%), хвороб шкіри та підшкірної клітковини (2,63%) та інших (рис. 4).

За більшістю класів структура поширеності хвороб серед усього населення суттєво не змінилася (табл. 2).

Показники поширеності за цей період (2008–2012 рр.) збільшилися за такими класами: новоутворення (10,49%), ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (8,07%), хвороби системи кровообігу (5,55%), хвороби ока та його придаткового апарату (3,19%), хвороби вуха та соскоподібного відростка (2,72%), хвороби сечостатевої системи (2,78%).

Зниження показників зафіксовано за такими класами: травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (-3,55%), розлади психіки та поведінки (-2,85%), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (-1,11%), хвороби органів дихання (-1,01%).

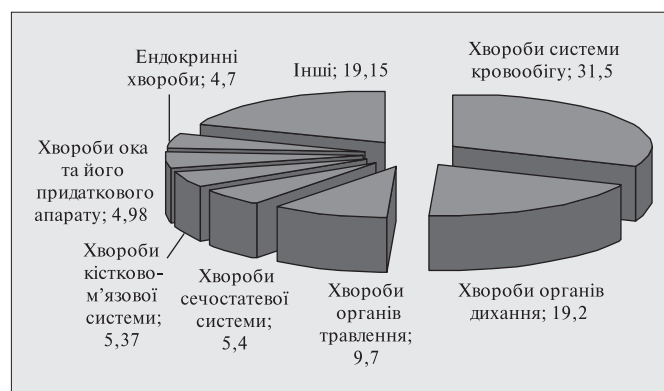

Рис. 4. Структура поширеності хвороб за класами серед усього населення у 2012 р. (%)

Таблиця 1

Динаміка показників захворюваності за основними класами хвороб у 2008, 2011, 2012 рр. (на 100 тис. усього населення)

Клас хвороб	Показник	Рік		
		2008	2011	2012
Хвороби органів дихання	на 100 тис.	29595,5	31027,9	29084,2
	питома вага	42,11	43,69	42,42
Хвороби системи кровообігу	на 100 тис.	5363,6	5142,2	5098,8
	питома вага	7,63	7,25	7,44
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	на 100 тис.	4899,8	4684,4	4708,0
	питома вага	6,97	6,60	6,87
Хвороби сечостатевої системи	на 100 тис.	4623,1	4594,8	4504,0
	питома вага	6,58	6,47	6,57
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	на 100 тис.	4136,6	4 125,9	4075,5
	питома вага	5,89	5,81	5,94
Хвороби ока та його придаткового апарату	на 100 тис.	3488,4	3 631,2	3592,6
	питома вага	4,96	5,11	5,24
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	на 100 тис.	3392,3	3266,5	3179,1
	питома вага	4,83	4,60	4,64
Хвороби органів травлення	на 100 тис.	2948,0	2871,6	2819,8
	питома вага	4,19	4,04	4,11
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	на 100 тис.	2769,9	2 762,7	2676,6
	питома вага	3,94	3,89	3,90
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	на 100 тис.	2572,0	2 676,3	2669,2
	питома вага	3,66	3,77	3,89
Хвороби нервової системи	на 100 тис.	1630,8	1 631,8	1591,9
	питома вага	2,32	2,30	2,32
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	на 100 тис.	1146,8	1102,0	1100,3
	питома вага	1,63	1,55	1,60
Новоутворення	на 100 тис.	879,5	926,7	952,5
	питома вага	1,25	1,30	1,39
Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	на 100 тис.	493,9	472,2	455,7
	питома вага	0,70	0,66	0,66
Розлади психіки та поведінки	на 100 тис.	490,8	423,2	405,3
	питома вага	0,70	0,60	0,59
Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	на 100 тис.	111,1	121,5	119,4
	питома вага	0,16	0,17	0,17

Динаміка показників поширеності хвороб за основними класами серед усього населення України за 2008–2012 рр. показана на рисунку 5.

Найвищі рівні поширеності за підсумками 2012 р. зареєстровано в м. Києві (240 929,8), Вінницькій (212 424,7), Дніпропетровській (206 361,6), Київській

(201 893,0) та Черкаській (200 511,3) областях при середньому по Україні значенні 185 462,7 на 100 тис. усього населення. Найменші рівні поширеності хвороб у 2012 р. виявлено серед населення АР Крим (147 614,8) та Запорізької (146 683,9 на 100 тис. усього населення) області.

Таблиця 2

Динаміка показників поширеності хвороб за основними класами у 2008, 2011, 2012 рр. (на 100 тис. усього населення)

Клас хвороб	Показник	Рік		
		2008	2011	2012
Хвороби системи кровообігу	на 100 тис.	55315,5	57967,2	58 385,7
	питома вага	30,51	30,98	31,48
Хвороби органів дихання	на 100 тис.	36005,1	37602,0	35642,0
	питома вага	19,86	20,10	19,22
Хвороби органів травлення	на 100 тис.	17696,3	18025,3	18 058,1
	питома вага	9,73	9,63	9,74
Хвороби сечостатевої системи	на 100 тис.	9736,9	10074,9	10 007,7
	питома вага	5,37	5,36	5,40
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	на 100 тис.	10031,7	10068,6	9956,4
	питома вага	5,53	5,38	5,37
Хвороби ока та його придаткового апарату	на 100 тис.	8954,5	9246,3	9240,3
	питома вага	4,94	4,94	4,98
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	на 100 тис.	8049,6	8541,0	8669,1
	питома вага	4,44	4,57	4,69
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	на 100 тис.	5181,1	4985,3	4997,0
	питома вага	2,86	2,66	2,69
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	на 100 тис.	4934,7	4918,1	4879,7
	питома вага	2,72	2,63	2,63
Хвороби нервової системи	на 100 тис.	4868,7	4898,5	4 864,4
	питома вага	2,69	2,62	2,62
Розлади психіки та поведінки	на 100 тис.	4769,9	4649,1	4660,3
	питома вага	2,65	2,48	2,51
Новоутворення	на 100 тис.	3858,0	4159,4	4 262,7
	питома вага	2,13	2,22	2,30
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	на 100 тис.	4157,3	4174,3	4057,5
	питома вага	2,29	2,23	2,19
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	на 100 тис.	3412,0	3502,1	3 504,9
	питома вага	1,88	1,87	1,89
Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	на 100 тис.	1726,7	1757,2	1729,5
	питома вага	0,95	0,94	0,93
Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	на 100 тис.	608,3	670,0	683,3
	питома вага	0,34	0,36	0,37

Висновки

Аналіз показників поширеності захворювань серед усього населення України засвідчив, що у 2008–2011 рр. спостерігались тенденції до їх зростання, а в 2012 р. зафіксовано зниження цього показника. Рівень пер-

винної захворюваності зменшився і в динаміці за п'ять років, і порівняно з попереднім роком.

Зменшення рівня первинної захворюваності серед усього населення за останні п'ять років з 70 285,6 у 2008 р. до 68 558,1 на 100 тис. населення у 2012 р. (-2,46%), при зниженні її значення порівняно з мину-

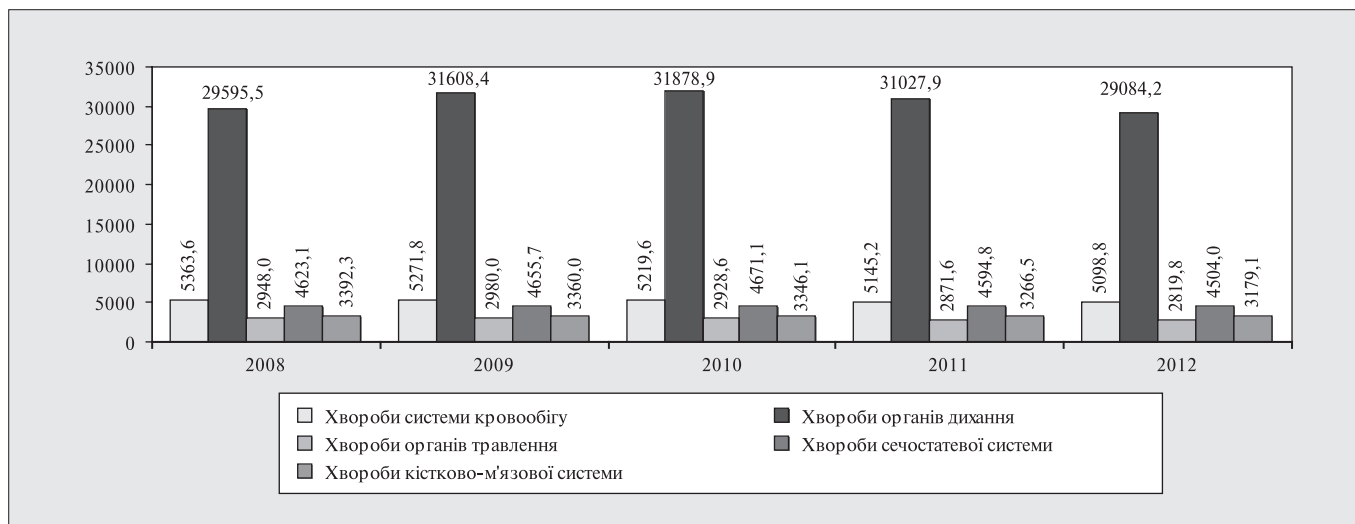

Рис. 5. Динаміка поширеності за основними класами хвороб серед усього населення у 2008–2012 рр. (на 100 тис. усього населення)

лим роком із 71 013,7 до 68 558,1 на 100 тис. населення (-3,46%), вказало на стабілізацію тенденцій зниження кількості вперше виявлених захворювань серед населення України.

Показник поширеності захворювань зріс з 181 310,1 у 2008 р. до 187 089,0 на 100 тис. населення у 2012 р. (+2,29%), а порівняно з минулим роком зни-

звився на 0,87% (185 462,7 на 100 тис. населення), що вказало на накопичення хронічної патології серед усього населення України.

Перспективи досліджень полягають у подальшому вивченні стану здоров'я населення України та факторів, які впливають на його формування.

Література

1. *Детермінанти здоров'я и національная безопасность* : монографія / Р. В. Богатирева ; под. общей ред. Ю. И. Кундиева. – К. : ИД «Авицена», 2011. – 448 с.
2. *Загальні закономірності стану здоров'я населення України* / Н. В. Медведовська, В. А. Русняк, А. С. Кутуза [та ін.] // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2011 рік. – К., 2012. – С. 54.
3. *Закономірності стану здоров'я населення України* / Н. В. Медведовська, В. В. Лазоришинець, Т. К. Кульчицька, В. Г. Слабкий // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2009. – К., 2010. – С. 34.
4. *Здоровье 21. Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе. Европейская серия «Здоровье для всех», № 6.* – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 1999. – 310 с.
5. *Москаленко В. Ф. Здоровье и здравоохранение: ключевые императивы* / В. Ф. Москаленко. – К. : ИД «Авицена», 2011. – 256 с.
6. *Наукове обґрунтування структури, завдань та заходів проекту загальнодержавної програми «Здоров'я-2020: український вимір»* / В. Ф. Москаленко, Т. С. Грузева, Л. І. Галієнко, Г. В. Іншакова // Східноєвроп. журнал громадського здоров'я. – 2012. – № 2–3 (18–19). – С. 248–249.
7. *Таллиннская хартия: Системы здравоохранения для здоровья и благосостояния* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euro/who/int/document/E91438r.pdf>. – Название с экрана.

Дата надходження рукопису до редакції: 05.02.2014 р.

Общие закономерности состояния здоровья населения Украины

Е.Р. Ситенко

ГУ «Украинский институт стратегических исследований МЗ Украины», г. Киев, Украина

Изучение тенденций заболеваемости и распространенности заболеваний населения является одной из важнейших составляющих стратегического планирования отрасли здравоохранения.

Цель – проанализировать общие закономерности состояния здоровья всего населения Украины за последние пять лет.

Материалы и методы. Используются официальные данные Центра медицинской статистики МЗ Украины, а также аналитический и статистический методы.

Результаты. В 2008–2011 гг. наблюдались тенденции к росту показателей распространенности всех заболеваний среди всего населения Украины, а в 2012 г. этот показатель снизился. Уровень первичной заболеваемости снизился и в динамике за пять лет, и в сравнении с предыдущим годом.

Выводы. Снижение уровня первичной заболеваемости среди всего населения Украины за последние пять лет свидетельствует о стабилизации тенденций уменьшения количества впервые выявленных заболеваний, а повышение показателей распространенности болезней – о накоплении хронической патологии.

Ключевые слова: распространенность, заболеваемость, показатели, население Украины.

The general laws of state of health of the population of Ukraine

O.R. Sytenko

SI «Ukrainian Institute of Strategic Researches Ministry of Health of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Studying of tendencies of morbidity and prevalence of diseases of the population is one of the important components of strategic planning of health care branch.

Purpose – to analyze common laws of health state of total population of Ukraine for last five years.

Materials and methods. Official data of the Center of Medical Statistics MoH of Ukraine, and also analytical and statistical methods are used.

Results. In 2008–2011 tendencies to growth of prevalence of diseases parameters among the population of Ukraine and in 2012 – to reduce them were observed. Primary disease level has been decreased in dynamics for five years and in compares with the previous year.

Conclusions. Reduction in level of primary disease among all population of Ukraine for last five years testifies to stabilization of tendencies to reduce the number of newly diagnosed diseases, and increase of disease prevalence parameters – about accumulation of chronic pathology.

Key words: prevalence, morbidity, parameters, all population of Ukraine.

Відомості про автора

Ситенко Олена Ростиславівна – к.мед.н., зав. науково-організаційного відділу ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна; служб. тел. +38(044) 576-41-09.